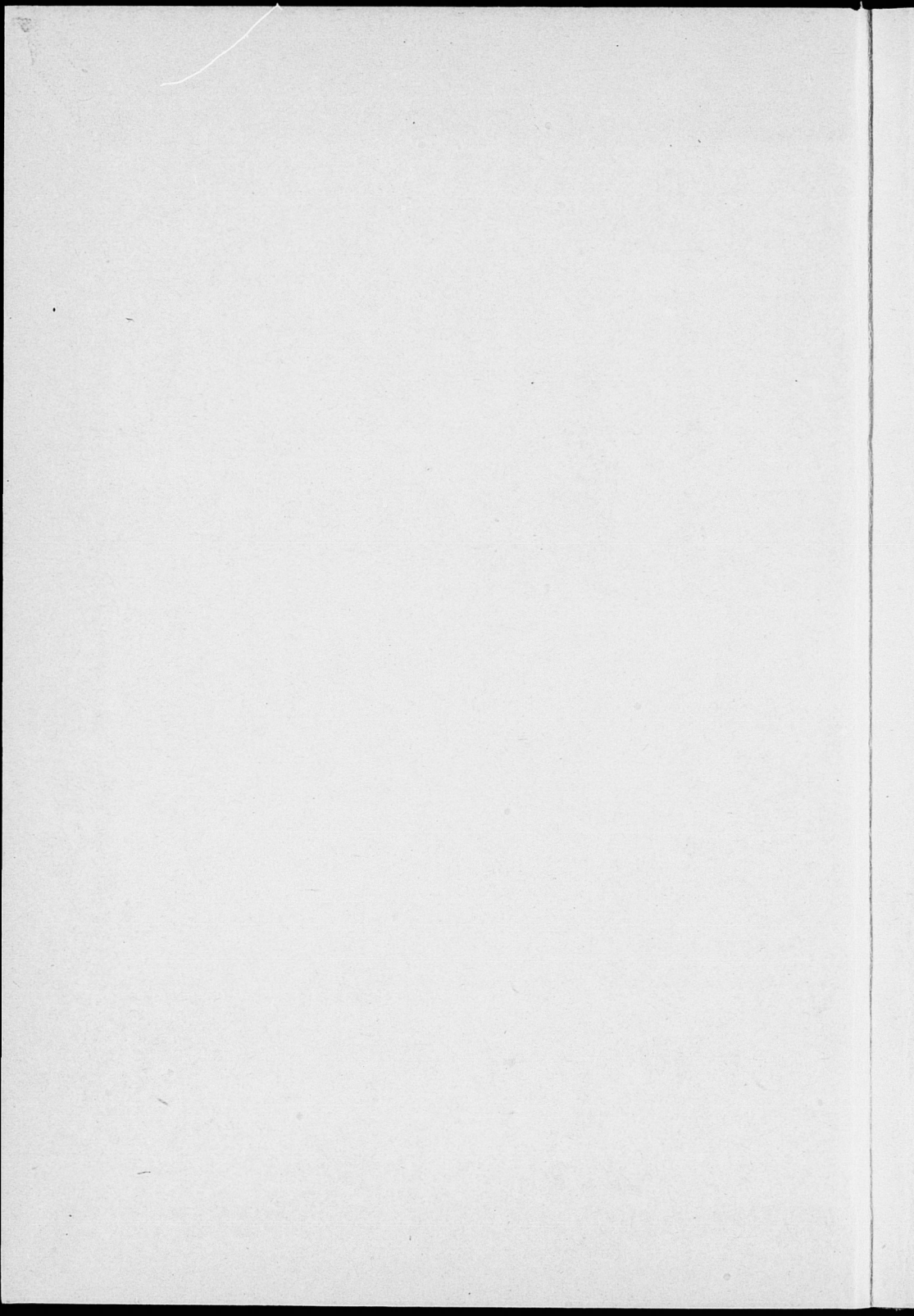
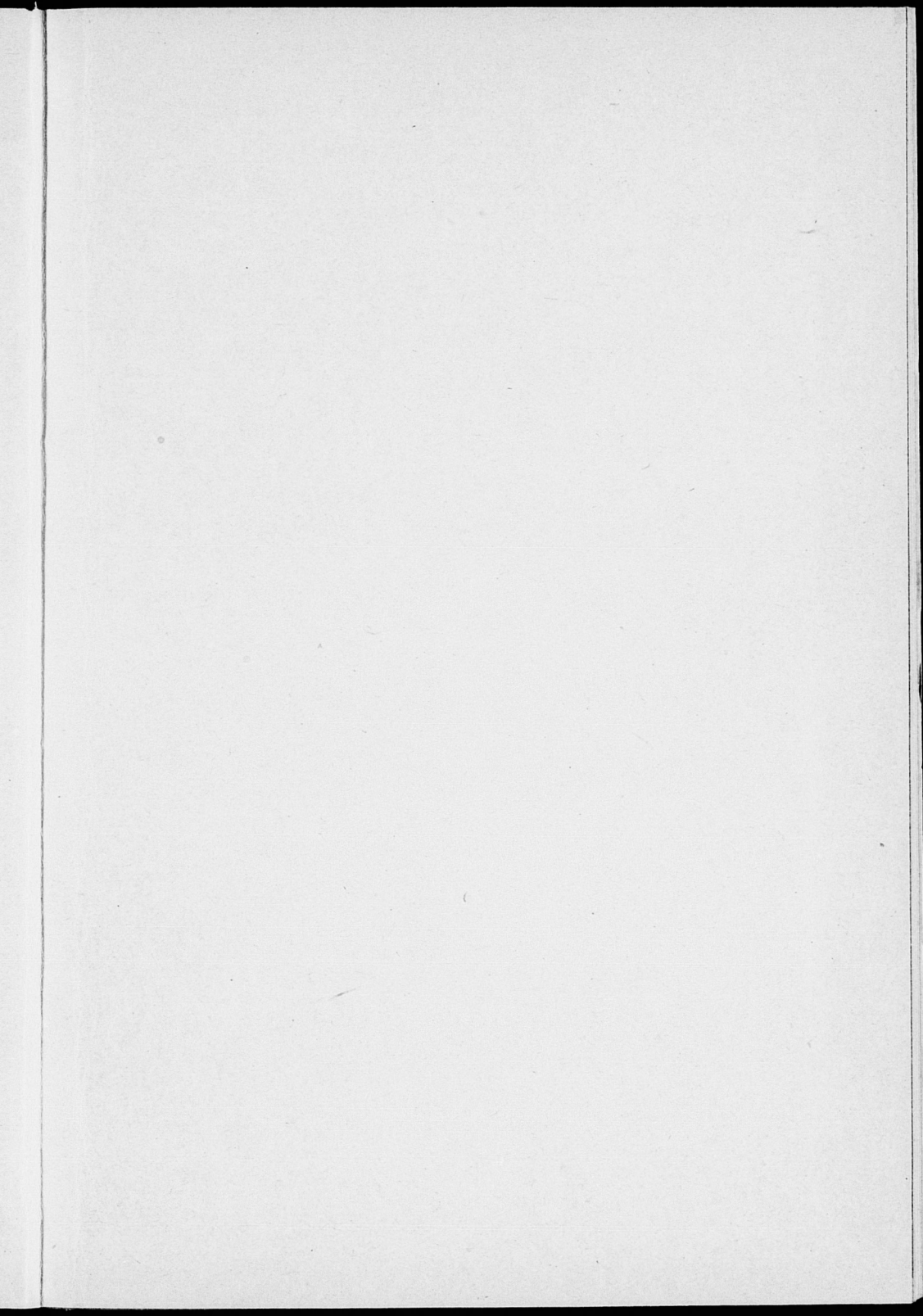

26.

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2911 160 0

C

1026.

3279

RAPPORT

VAN

DE COMMISSIE

IN ZAKE DE OPRICHTING

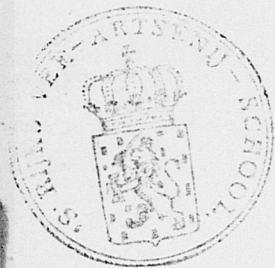
VAN EEN

ABATTOIR.

Stoom-Snelersdruk van de Firma L. E. BOSCH EN ZOON.

C
№ 1026.

C. n. 1026.
Aan de Bibliotheek
der Rijks Hoerartsenschool.
J. J. W. W. W.

R A P P O R T.

In uwe Vergadering van den 11^{den} October 1866 werd naar aanleiding van ingekomen requesten van de Utrechtsche Vereeniging voor Fabriek- en Handwerks-nijverheid en de Handelsmaatschappij alhier, betreffende de oprichting van een openbaar slachthuis in deze Gemeente, eene Commissie benoemd, ten einde den Raad over deze belangrijke aangelegenheid te adviseeren.

Deze Commissie bestaande uit de Heeren: Mr. W. R. Boer, Mr. B. G. A. Pabst, Mr. W. J. A. Bosch, P. M. Jongeneel en A. L. E. Ram, ving haar taak met ingenomenheid aan, overtuigd, dat in eene groote en zich voortdurend uitbreidende Gemeente aan een openbaar Slachthuis, uit het oogpunt van gezondheid, reinheid en openbare orde, eene hoogst dringende behoefte bestond.

Weldra moest echter haar ijver voor de vervulling van dien wensch verflauwen, daar zij bij de beraadslaging over dit onderwerp op onoverkomelijke bezwaren stuitte. Algemeen toch vermeende zij, dat een slachthuis eerst dan goede vruchten kon opleveren, wanneer bij de ingebruikstelling tevens de verplichting kon worden opgelegd, om in dat slachthuis alleen en niet elders in de gemeente vee te mogen slachten. Dit laatste nu was, bij de toen bestaande wetgeving, (art. 2 der Patentwet van 19 Mei 1821, Staatsblad n°. 34 en Koninklijk besluit van 3 Juni 1824, Staatsblad n°. 19), naar haar oordeel niet bereikbaar. In die meening werd de Commissie nog versterkt

Aan
den Gemeenteraad.

door een haar medegedeeld arrest, van den Hoogen Raad van 15 Mei 1855, waarbij het gemeentebestuur van 's Hertogenbosch onbevoegd werd verklaard, de bepalingen eener verordening toe te passen, behelzende het verbod om elders in de Gemeente te mogen slachten nadat het Abattoir was opgericht.

In dezen, voor den algemeenen gezondheidstoestand niet bevorderlijken, stand van zaken, vermeende de toenmalige Commissie haar mandaat evenwel niet te moeten nederleggen, maar af te wachten of in de bestaande wetgeving ook eenige wijziging komen zou, om daarna met vernieuwden moed hare taak weder te kunnen opvatten. Zij kon dit met te meer grond doen, daar de Minister van Binnenlandsche Zaken, op een adres van de plaatselijke geneeskundige commissie van 's Hertogenbosch, aan den Koning te dier zake gericht, had geantwoord, dat hij voornemens was bij eene wet de gemeentebesturen in staat te stellen om in het belang der openbare orde en gezondheid de uitoefening van sommige berdjiven tot bepaalde plaatsen in de gemeente te kunnen beperken.

Die wet, voor de oprichting van openbare slachthuizen van overwegend belang, kwam echter eerst in 1875 in werking en is den 10^{den} Juni van dat jaar onder den titel van: *Wet tot regeling van het toezicht bij het oprichten van inrichtingen welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken*, in het *Staatsblad* (No. 95) opgenomen.

In art. 2 van genoemde wet worden de slachterijen onder rubriek X aangegeven en in art. 4 ad 2° wordt bepaald, dat: „Bij plaatselijke verordening kan de gemeenteraad in het belang der openbare orde, veiligheid „of gezondheid eene bepaalde plaats of gedeelte der gemeente aanwijzen voor het oprichten, hebben of gebruiken „van eene der in art. 2 genoemde inrichtingen, met ver-

„bod om elders in de gemeente het bedrijf of de bedrijven
 „uit te oefenen waartoe de oprichting of het gebruik van
 „die inrichting vereischt wordt.”

Op het vooruitzicht van het bekrachtigen dier wet, had reeds in April 1875 de Heer J. van Koolbergen te Amsterdam aan den gemeenteraad alhier verzocht, hem concessie te verleen tot oprichting van een Abattoir te dezer stede, welk request op voorstel van den voorzitter van den Raad in handen werd gesteld van de bestaande Commissie aangevuld met de Heeren Mr. H. VerLoren van Themaat, A. C. J. van Eelde en A. Pos, tengevolge van het bedanken van den Heer P. M. Jongeneel voor het lidmaatschap van den Raad, het overlijden van den Heer Mr. B. G. A. Pabst en het verzoek van den Heer Mr. W. R. Boer om geen deel van die Commissie meer uit te maken.

Was de Commissie reeds vroeger doordrongen van de noodzakelijkheid, om zoodra dit met goed gevolg kon geschieden, alhier een welingericht slachthuis van gemeentewege op te richten, ook thans gaf zij niet minder eenparig te kennen, dat aan die inrichting werkelijk groote behoefte bestaat en een gemeentebestuur, nu de wetgever daartoe de gelegenheid had opengesteld, niet in verzuim mocht blijven krachtig op te treden om de nadeelen te keeren, welke in bevolkte steden door een steeds toenemend getal slachtplaatsen zich meer en meer doen gevoelen. Bij de meest gepaste maatregelen en het strengste toezicht kunnen, bij zoovele door de stad verspreide slachterijen, lucht- en water-bederf en daarmede in verband staande bodem-verontreiniging niet worden ontgaan en kan de keuring van het vee en vleesch, voor de consumtie bestemd, nimmer zoo geschieden als in het belang der bevolking wenschelijk is.

Ook werd nog in de Commissie gewezen op de be-

spreking van het onderwerp in de Vereeniging tot verbetering der volksgezondheid in 1867. Daar was men de meening toegedaan, dat de oprichting van een Abattoir, het vleeschverbruik onder de arbeidende klasse zoude bevorderen, als zullende daardoor: 1. eene ruimere concurrentie dan tot dusverre bestond in het leven groepen worden; 2. eerder inrichtingen gemaakt worden voor het bewaren van vleesch en derhalve minder slecht vleesch in den handel komen; 3. het bijeenbrengen van vuil en afval in het groot, bronnen van inkomsten in het leven roepen en 4. licht een afslagmarkt ontstaan voor hetgeen mocht overblijven.

Waar trouwens in deze gemeente zoovele erkende lichamen als: de Kamer van Koophandel, de Handelsmaatschappij, de Vereeniging tot bescherming van dieren, de Utrechtsche Vereeniging tot bevordering van fabriek- en handwerksnijverheid en vooral de Commissie van toezicht op het vee en vleesch, geheel uit deskundigen zamengesteld, met zooveel aandrang en op zulke goede gronden voor de oprichting van een openbaar slachthuis zijn opgetreden, daar zal van deze Commissie wel niet gevergld worden om al de argumenten opnieuw op te sommen, welke voor het nut dier inrichting kunnen gelden en zijn aangevoerd.

Zeker is het, dat aan dit onderwerp in ons Vaderland meer gedacht dan gedaan is; en hoewel 's Hertogenbosch in 1853 was voorgegaan, eerst sedert een tweetal jaren het vooruitzicht bestaat, om in onze drie hoofdsteden, Amsterdam, Rotterdam en 's Gravenhage, algemeene slachthuizen te zien verrijzen, welk voornemen voor een groot deel te danken is aan hen, die onvermoeid voor de belangen der openbare gezondheid geijverd hebben.

Bij de behandeling van het onderwerp was reeds dadelijk de Commissie de meening toegedaan, dat voor

eene zaak waarbij het volksbelang zoozeer betrokken was waar van winstbejag nimmer sprake mocht zijn, waar de controle toch van regeeringswege moet geschieden, geen grond kon bestaan aan particulieren voor de oprigting van een Abattoir concessie te verleenen. De slachters moeten voor de toekomst verzekerd zijn, zij moeten, wanneer men hun het slachten in hunne private slachterijen belet, ook waarborgen hebben nimmer aan minder goede behandeling of verkeerde toepassing van tarieven te worden blootgesteld en de mogelijkheid mag niet bestaan dat het Abattoir hun ontvalle. De ondernemer kan failliet gaan, het slachthuis verkoopen, er kunnen zich in één woord omstandigheden voordoen, waardoor de toekomst van zulk eene privaatonderneming niet verzekerd is. Van gemeentewege opgericht en beheerd vervalt dat gevaar en heeft men voortdurend de macht om naarmate de behoeften te kunnen handelen.

Alle ingezetenen hebben belang bij eene inrichting, waardoor meerdere zekerheid voor gezond en deugdzaam vleesch wordt verkregen en al werd voor een stedelijk Abattoir onverhoopt een geldelijk offer geëischt, naar de meening uwer commissie zoude daartegen geen bezwaar bestaan.

Na deze algemeene beschouwingen kwam het der Commissie evenwel wenschelijk voor, door deskundigen nog nader over een en ander te worden ingelicht. Zij vermeende, dat aangezien er weder een tiental jaren waren verlopen, sedert voor het laatst over de oprigting van een Abattoir te dezer stede belangrijke mededeelingen waren gedaan, welligt nieuwe denkbeelden ook de Commissie tot leidraad zouden kunnen strekken, om uwe Vergadering zoo volledig mogelijk op den weg te brengen, die tot het nemen van een besluit zoude kunnen leiden.

De deskundigen waren hier als van zelf aangewezen

in de Commissie van toezicht op het vee en vleesch en uwe Commissie schroomde niet hunne medewerking in te roepen, daar reeds in 1864 door de toenmalige Commissie van toezicht verklaard was, dat zij voortdurend bereid was, voor de oprichting van een algemeen slachthuis de regering bij te staan en voor te lichten.

De voorzitter uwer Commissie, Mr. W. J. M. Bosch, verzond den 9^{den} December 1875 de volgende missive:

Aan

de Commissie van toezicht op het vee en vleesch.

„Het zal uwe aandacht niet ontgaan zijn, dat naar „aanleiding van een bij den gemeentenaad ingekomen „verzoek van den Heer J. van Koolbergen te Amsterdam „concessie vragende, om alhier een Abattoir op te richten, „door den Raad eene Commissie van vijf raadsleden „benoemd is, om hem te adviseeren over het oprichten „van een Abattoir.

„Reeds meermalen hebben de leden der Commissie „over dit onderwerp van gedachten gewisseld, het is er „echter verre van af, dat zij tot een bepaald resultaat zijn „gekomen en in deze voor de gemeente gewichtige zaak van „verschillende zijden zooveel mogelijk wenschende ingelicht „te worden, nemen wij de vrijheid U beleefdelyk te verzoeken „Uwe denkbeelden en inzichten over dit onderwerp aan ons „te willen mededeelen en daarbij op te geven, of de „oprichting van een Abattoir niet alleen wenschelyk, „maar ook, hetzij op dit oogenblik, hetzij in de naaste „toekomst, onmisbaar voor onze gemeente is, — of daaraan „noodzakelyk verbonden moet zijn het verbod om elders „in de gemeente te slachten, — hoedanig, althans in „eenigszins groote trekken, die inrichting zou de moeten „worden gemaakt, — of daaraan stalling voor vee en

„afslag van vleesch verbonden moet zijn, — op welke
 „grootte de eerste aanleg moet geschieden, — op welk
 „terrein of terreinen zulks het gevoegelijkst zoude kunnen
 „worden daargesteld, — en of een matig tarief de kosten
 „van oprichting en exploitatie zoude kunnen dekken.”

„Uwe ingenomenheid met een algemeen slachthuis uit
 „Uw verslag over 1874 aan Burgemeester en Wethouders
 „uitgebracht duidelijk uitgesproken zijnde, en Uwe be-
 „kendheid met al hetgeen de slachting van het vee, het
 „nut der veemarkten en de gezondheid der ingezetenen
 „betreft, door ons op den hoogsten prijs gesteld wor-
 „dende, zullen Uwe inlichtingen met het grootste welge-
 „vallen en in dank bij ons worden ontvangen.”

„De Raadscommissie in zake de oprichting van een
 „Abattoir.”

w. g. W. J M Bosch.

Voorzitter.

Spoedig na de toezending dezer missive ontving Uwe
 Commissie het bericht, dat door de afwezigheid van twee
 leden, op wier meening hooge prijs gesteld werd, niet
 zoo spoedig aan het verzoek zoude kunnen voldaan wor-
 den, doch dat het onderwerp, waarin de Commissie van
 toezicht groot belang stelde, zoodra die leden waren
 teruggekeerd, in behandeling zoude komen en de uit-
 komst daarvan worden medegedeeld.

Dit uitstel heeft de Commissie niet betreurd, daar zij
 den 19^{den} Februarij 1877 een rapport ontving, dat door
 Uwe vergadering en meerdere belangstellenden voorzeker
 met groot genoegen zal worden gelezen. Uwe Commissie
 althans wenscht eenstemmig te verklaren, dat zij, dank-
 baar voor de medewerking en hulp, in deze ondervonden,
 met ingenomenheid van dit zaakrijk en op de wetenschap
 en ervaring gegrond rapport heeft kennis genomen en

gaarne zoude zien, dat de Raad mocht goedvinden het te doen drukken en verkrijgbaar stellen.

Kortelijk samengevat, bevat het rapport de volgende conclusien of beantwoording der gedane vragen :

A. Openbare slachthuizen zijn in gemeenten van eenig belang noodzakelijk om de navolgende redenen :

1°. De verontreiniging van den bodem en van het water en de lucht met den afval van de door de stad verspreide slachterijen moeten voorkomen worden.

2°. De keuring van het slachtvee en van het vleesch moet zoodanig geschieden, dat zij een voldoende waarborg oplevert tegen de nadeelen, die uit het gebruik van schadelijk vleesch ontstaan.

3°. Met de oprichting van een algemeen slachthuis kan tevens het vervoer van slachtvee door de straten zoo goed als geheel vervallen.

B. Aan de oprichting van een Abattoir moet noodzakelijk verbonden zijn het voorschrift van niet elders in de gemeente te slachten.

C. Het slachthuis moet uit een aantal slachtkamers bestaan in twee evenwijdige rijen gebouwd op een onderlingen afstand van 8 M. De tusschenruimte moet overdekt zijn.

D. Voor varkens moet een afzonderlijk slachthuis worden ingericht.

E. IJskelders zijn niet noodzakelijk.

F. Vee stallen zijn aan het slachthuis dringend noodzakelijk, ook een stal voor vee, dat aan besmettelijke ziekte lijdt of verdacht wordt te lijden op een behoorlijken afstand van eerstgenoemde stallen. Een daarbij ingericht slachtlokaal is een vereischte.

G. Afslag van vleesch behoeft niet aan het slachthuis plaats te hebben, daar de vleeschwinkels bestaan blijven; het kan desverlangd beproefd worden.

II. Voor Utrecht zoude men voorloopig kunnen volstaan met een slachthuis, bestaande uit twee gebouwen, die elk een rij van vier slachtkamers vormen met een overdekten tusschen- of slachtgang ter breedte van 8 M. Daarbij komen dan de noodige stallen, het varkensslachthuis met varkensstallen, de penslokalen en mestbewaarplassen en eindelijk de stal en het slachtlokaal voor besmet vee en een bergplaats voor afgekeurd vleesch.

De verdere gebouwen zouden moeten bestaan in: Woningen voor den Directeur, Opzichter en Portier alsmede een Kantoor voor de Keurmeesters met overdekte ruimte voor keuring van vee en een lokaal voor commissie-vergaderingen.

I. Het terrein moet buiten de kom van de gemeente gelegen zijn en zoo mogelijk aan het westelijk deel der stad, bij voorkeur aan stroomend water.

K. Van het slachthuis en zijn terrein moet de paarden-slachterij uitgesloten blijven.

L. Drie ambtenaren zijn noodig als: een Directeur, gediplomeerd Veearts, en twee Keurmeesters. Verder het ondergeschikt personeel bestaande uit: Opzichter, Portier en de noodige Knechts.

M. De kosten van aanleg en exploitatie kunnen, bij een matig tarief, voor een groot deel zoo niet geheel, door de inkomsten gedekt worden.

Heeft uwe commissie gemeend slechts de hoofdpunten van dit gewichtig rapport te moeten aanstippen, het geheel zal, wanneer uwe Vergadering zich met de nader voorstellen conclusiën vereenigt, een uitnemenden grond blijven om verder te kunnen voortbouwen, en voorzeker zal de medewerking der Commissie van toezicht veel kunnen bijdragen om in onze gemeente een slachthuis te verkrijgen, dat aan alle eischen voldoet.

Overal wordt tegenwoordig de noodzakelijkheid van

openbare slachthuizen erkend; en vestigt men het oog op het buitenland, dan zal men zien, dat het onderwerp daar reeds voor vele jaren geregeld is.

Napoleon I zag reeds spoedig in hoe nadeelig private slachtplaatsen voor de openbare gezondheid waren. Bij een decreet van Feb. 1810 werden dan ook door hem wettelijke bepalingen uitgevaardigd en het verplicht slachten in Abattoirs bevolen. De slachtkamer voor runderen werd in Frankrijk aangenomen en in België werd dit systeem al spoedig gevolgd.

In Oostenrijk regelde men de zaak in 1859, in Beijeren in 1861, in Baden in 1862 en in Wurtemberg reeds in 1721. In deze Staten zijn de Gemeentebesturen bevoegd het verplicht slachten in openbare slachthuizen te verordenen. — De daarop betrekking hebbende wetgeving in Pruissen van Maart 1868 laat meer vrijheid toe en bemoeilijkt zelf eenigermate de oprichting dier openbare inrichtingen door van schadevergoeding te spreken voor de opruiming van private slachterijen. Desniettemin worden daar jaarlijks slachthuizen van gemeentewege opgericht, onder anderen twee in 1875, te Solingen en te Liegnitz.

In laatstgenoemde stad met 25000 inwoners heeft het Abattoir na een jaar in gebruik te zijn geweest ook gelukkig goede uitkomsten opgeleverd. Bij een zeer matig slachttarief van *f* 1.20 voor een rund, 48 centen voor een varken en 18 centen voor een kalf of schaap, zijn niet alleen de exploitatiekosten gedekt maar bovendien de renten en amortisatie van een kapitaal van *f* 108000 verkregen.

Laat men nu de slachthuizen in de groote steden, zooals Parijs, Londen, Berlijn, Weenen, Brussel, enz. buiten beschouwing; zoo zijn er toch in andere plaatsen, die voor Utrecht eenigszins tot maatstaf kunnen dienen.

Gent bijv. heeft een Abattoir, dat *f* 168.000 gekost

heeft. Het jaarlijks onderhoud bedraagt *f* 750, de jaarwedden en loonen van 7 ambtenaren en 2 knechts beloopt *f* 7000 en voor nieuw materieel wordt ongeveer *f* 1000 's jaars gerekend. Tegenover deze totaal uitgaaf van *f* 8750 staat een ontvangst in 1872 van *f* 31.458, in 1873 van *f* 33.139 en in 1874 van *f* 38.000. Gemiddeld worden er 40.000 stuks vee per jaar geslacht tegen een tarief van *f* 1 voor een rund, 50 centen voor een kalf of varken, 25 centen voor een schaap of geit en 15 centen voor een lam.

Te Versailles werpt het slachthuis 8 percent af, evenzoo te Rouaan. In Glasgow en Leith daarentegen werd op de exploitatie iets toegelegd, terwijl ook in Augsburg, Zurich, Basel, Leipzig, Stuttgart en Neurenberg de rentabiliteit zeer uiteenlopend was, zoodat bijv. Zurich verlies gaf en Augsburg 28 percent winst opleverde (zie verder de tabel Bijl. II).

Te Genève zal in April van dit jaar een stedelijk Abattoir, ter vervanging van het bestaande, worden geopend, waarvan de beschrijving is als volgt:

Nabij het punt, waar de Rhone en de Arve bijeenkomen, heeft de gemeente voor *f* 127.000 een terrein aangekocht, 36866 M² groot. Hiervan zijn 5576 M² voor wegen afgezonderd, terwijl het gedeelte, voor het Abattoir bestemd, 24440 M² oppervlakte heeft en reeds 19000 M² daarvan bebouwd zijn. Een weg ter breedte van 15 M. leidt naar het slachthuis, waarvan de bouwerde door eenvoud uitmunt.

De inrichting bestaat uit elf gebouwen, door even zoveel straten gescheiden; vijf daarvan zijn slachtgangen, vier geven toegang tot de stallen, een tot de magazijnen en een tot de varkensslachterij.

De slachtlokalen zijn door ijzeren spijlen in verschillende slachtkamers verdeeld en 70 in getal, elk met een

oppervlakte van 28.80 M². In de slachtkamer bevindt zich: een tafel voor gereedschappen, een takel voor het ophijnschen der geslachte dieren, een waterkraan en twee rijen ringen en haken, alsmede de noodige werktuigen en slachttoestellen. Gasleidingen zijn overal aangebracht.

De slachtgangen zijn waterdicht geplaveid en de trottoirs langs de gebouwen door een afdak gedekt ten einde de lokalen zooveel mogelijk koel te houden.

Elke slachtkamer heeft de stal aan de voorzijde.

Een groot gebouw, dienende tot magazijn en keuring, scheidt het slachthuis van de veemarkt.

Al het vleesch, dat van elders in de gemeente wordt aangevoerd, moet daar gekeurd worden. In het midden van dit gebouw bevindt zich een brandspuit-lokaal, waar boven een uurwerk en signaal-toestellen zijn aangebracht.

De varkensslachterij, de penslokalen, de bergplaatsen voor wagens en andere vervoermiddelen en de groote waterreservoirs met de perspompen, bevinden zich in een afzonderlijk gebouw. In de penslokalen met 590 M² oppervlakte, zijn 12 fornuizen en twee ketels geplaatst, verder 12 waschtroggen en even zoo veel koelbakken met de noodige werktafels.

In de varkensslachterij bevindt zich eerstens een lokaal, waarin waschbakken en tafels voor voorbereidende werkzaamheden; daar aangrenzend een ruime slachthal met een groot aantal ringen en haken aan een ijzeren dwarslegger bevestigd. Boven dezen legger is een rail aangebracht, waarop verplaatsbare takels kunnen werken, bestemd om de geslachte varkens uit de broeitafels op te hyschen. Deze inrichting heeft eene oppervlakte van 703 M².

De stal en twee slachtkamers voor vee, dat aan besmettelijke ziekte lijdt of daarvan verdacht wordt, zijn aan het westelijk uiteinde van het terrein geplaatst. Deze gebouwen zijn zoo ingericht, dat ontsmetting gemakkelijk

en doelmatig geschieden kan; zoo zijn onderanderen de wanden geheel glad en ondoordringbaar.

Aan den ingang van het terrein staat een gebouw in drie deelen verdeeld. Het middendeel bevat het woonhuis en het bureau van den directeur, het linker deel is voor sanitair onderzoek ingericht en dient mede voor controle by het vervoer van vleesch uit het Abattoir; terwijl het rechter deel van het gebouw tot woning van een der opzichters en den portier bestemd is.

Deze geheele inrichting, door den gemeente-architect ontworpen en gebouwd, heeft aan de stad Genève *f* 550.000 gekost.

Ten einde de kosten van exploitatie, benevens renten en amortisatie te kunnen dekken, heeft men het slacht-tarief iets moeten verhoogen. Het zal met 1°. April worden bepaald als volgt:

- f* 2,50 voor een Rund,
- 0,60 voor een Kalf,
- 0,30 voor een Schaap en
- 1,25 voor een Varken.

Verder worden de penslokalen verhuurd voor *f* 250, *f* 200 en *f* 150. De slachters, die honderd runderen per jaar slachten, hebben het vrij gebruik van eene slachtkamer.

Behalve de werklieden bestaat het personeel uit 10 à 12 beambten.

Uit deze verschillende mededeelingen en opgaven zal het Uwe vergadering blijken, dat terecht door de Commissie van toezicht op het vee en vleesch, de meening is uitgesproken, dat ofschoon dit niet met zekerheid kan worden verklaard, en alleszins grond bestaat om te verwachten, dat de kosten van exploitatie, rente en amortisatie zoo niet geheel, dan toch voor een groot deel door de ontvangsten zullen gedekt worden. Werden de uitgaven bij voorbeeld op een gelijk bedrag geschat als die

te Gent, $\pm$ f 8000 en de ontvangsten, — volgens het door de Commissie van toezicht aangegeven tarief van f 1,50 voor een rund, 60 centen voor een kalf, 40 centen voor een schaap of geit en 75 centen voor een varken, — op f 13000 geraamd, dan zouden reeds de renten van een kapitaal van honderd duizend gulden ad 5 % gedeekt zijn.

De ontvangsten zullen evenwel meer bedragen, daar de opbrengst van mest en afval daaronder niet begrepen is, en bovendien enkele penslokalen en slachtkamers kunnen verhuurd worden.

Wil men in deze gemeente een doelmatig Abattoir oprichten, dan moet naar het oordeel uwer Commissie het aantal slachtkamers vooral niet te klein genomen worden en in elk geval het terrein de gelegenheid tot uitbreiding toelaten. De slachters moeten door het gemak en de voortreffelijkheid van de geheele inrichting snel met de nieuwe orde van zaken verzoend worden, en dit kan geschieden wanneer men zorg draagt, dat aan hen, die, vrij en onbelemmerd, behoudens toezicht en maatregelen van orde, hun bedrijf verlangen uit te oefenen, daartoe, des noods tegen billijke vergoeding, de gelegenheid worde aangeboden.

Van groot belang acht Uwe Commissie echter de beantwoording der vraag: Waar zal men het Abattoir plaatsen? — Een terrein daarvoor aan te bevelen, dat, naar hare volle overtuiging, niet veel kleiner dan drie hectaren zal mogen zijn, teneinde desverlangd mede tot marktplaats en voor andere aan de slachterij aanverwante bedrijven te kunnen worden bestemd; dat aan stroomend water, bij voorkeur aan het beneden-eind der gemeente, gelegen is en bovendien gemakkelijk toegankelijk moet zijn, is, uwe Vergadering zal het wel willen erkennen, geen eenvoudige zaak. De leden achtten het evenwel niet wenschelijk reeds

nu terreinen aan te wijzen, voordat door den Raad over de hoofdzaak was beslist.

Mocht uwe Vergadering tot de oprichting van een openbaar slachthuis besluiten, dan verklaart zich de Commissie echter volgaarne bereid aan Burgemeester en Wethouders eenige terreinen op te geven, die wellicht voor dat doel nadere aandacht verdienen.

Ook de wettelijke bepalingen die voor het gebruik van een openbaar slachthuis vereischt worden, alsmede de voorschriften bij het vervoer van het afgemaakte vee naar de vleeschwinkels kunnen nader worden ontworpen. Overleg met de Commissie van toezicht op het vee en vleesch kan alsdan goede vruchten dragen.

Eindelijk kan de Commissie nog mededeelen, dat hoewel te Amsterdam, Rotterdam en 's Gravenhage tot de oprichting van openbare slachthuisen is besloten, tot nog toe geen verdere uitvoering aan die besluiten is gegeven. In die gemeenten is de zaak in voorbereiding of zoekt men nog naar geschikte terreinen om daarna de noodige plannen te kunnen ontwerpen.

En hiermede acht uwe Commissie, althans voorloopig, aan den haar opgedragen last te hebben voldaan. Moge, wat de oprichting van een openbaar slachthuis betreft, uwe Vergadering hare eenstemmige meening deelen en daarvoor een eersten stap doen tot het verwezenlijken eener behoefte waarop reeds zoovele jaren door bevoegde mannen is aangedrongen en waarvoor de noodzakelijkheid, door de toeneming der bevolking en de jaarlijks vermeerderende slachterijen, zich steeds dringender doet gevoelen.

De Commissie heeft mitsdien de eer voor te stellen, dat de Raad besluite;

1°. Van wege de gemeente zal een openbaar slachthuis worden opgericht en beheerd, hetwelk met inachtneming van het bepaalde in art. 4 ad 2° der wet van den 2^{en} Juni 1875, (Staatsblad n°. 95), als bepaalde plaats zal worden aangewezen voor het slachten van vee, met verbod om dit elders in de gemeente te mogen doen.

2°. Afwijzend te beschikken op het verzoek van den Heer J. van Koolbergen te Amsterdam, tot het verkrijgen van concessie voor het oprigten van een Abattoir in deze gemeente.

3°. Burgemeester en Wethouders uit te noodigen, aan den Raad een terrein of terreinen te willen aanwijzen, waarop het slachthuis zoude kunnen worden opgericht en verder de noodige voordrachten in deze te willen doen.

Aldus vastgesteld in de Vergadering der Commissie gehouden den 27 Maart 1877.

W. J. M. BOSCH,

Voorzitter.

H. VERLOREN VAN THEMAAT.

A. C. J. VAN EELDE.

A. POS.

A. L. E. RAM.

Rapporteur.

Bijlage I.

Aan de Raads-Commissie in zake de oprichting van een abattoir.

De Commissie van toezicht op het vee en vleesch heeft de eer, ter voldoening aan Uw verzoek, uitgedrukt in Uw schrijven van den 9^{den} December 1875, en haar ter kennis gebracht in hare vergadering van den 18^{den} Januari 1876, U eenige denkbeelden medetedeelen aangaande de oprichting van een algemeen slachthuis (abattoir) hier ter stede.

Ingevolge Uw verzoek heeft zij daarbij hoofdzakelijk de volgende zes vragen beantwoord, voor zoover zij over de daarvoor noodige gegevens kon beschikken?

1°. Moet de oprichting van een abattoir niet alleen wenschelijk, maar reeds nu of in de naaste toekomst onmisbaar geacht worden?

2°. Moet daaraan noodzakelijk verbonden zijn het voorschrift van niet elders in de gemeente te slachten?

3°. Hoedanig is (in eenige groote trekken aantegeven) de inrichting het gevoeligst te maken?

4°. Moet daaraan verbonden zijn stalling van vee en afslag van vleesch?

5°. Op welke grootte is de eerste aanleg te maken en op welk terrein of terreinen?

6°. Zou een matig tarief de kosten van oprichting en van exploitatie kunnen dekken?

Aangezien er in het buitenland enkele algemeene slachthuizen bestaan, die door vereenigingen van personen opgericht en als winstgevende zaak geëxploiteerd worden,

en aangezien Uwe Commissie benoemd is, naar aanleiding van eene concessie-aanvraag tot oprichting van een abattoir hier ter stede door den Heer J. Koolbergen te Amsterdam, nemen wij de vrijheid reeds vóór de beantwoording der gestelde vragen als onze vaste overtuiging uit te spreken, dat eene inrichting als deze door de gemeente gemaakt en door de gemeente beheerd moet worden.

Daardoor alleen is aan de slachters een billijke behandeling gewaarborgd, zal aan de eischen der openbare gezondheidsregeling voortdurend voldaan worden en is de zaak blijvend verzekerd.

In het algemeen zij hier verder opgemerkt, dat bij de beantwoording der gestelde vragen thans, nu het slechts algemeene denkbeelden geldt, in geen technische bijzonderheden voor de uitvoering van een bepaald plan kan getreden worden. Zelfstandig, achten wij ons daartoe ook niet bevoegd. Zoodra echter de tijd gekomen zal zijn, dat een bepaald plan ontworpen moet worden, zullen wij bereid gevonden worden, onze medewerking daarbij te verleenen. Voor dat geval meenen wij echter nu reeds te moeten wijzen op het hoogst wenschelijke van alsdan enkele buitenlandsche en ook de hier te lande bestaande of in aanbouw zijnde abattoirs (althans dat te Rotterdam) in bijzonderheden na te gaan, om van de daar opgedane ervaring partij te trekken, zoowel wat den aanleg in het algemeen als de bijzonderheden der geheele inrichting, alsmede de dienstregeling der ambtenaren betreft.

Punt 1. *Moet de oprichting van een abattoir niet alleen wenschelijk, maar reeds nu of in de naaste toekomst onmisbaar geacht worden?*

Het antwoord op deze vraag ligt geheel opgesloten in het doel, waarmede reeds zoovele openbare slachthuizen in het buitenland opgericht zijn en meer en meer opge-

richt worden, en ook hier te lande deze inrichtingen in enkele kleinere gemeenten gemaakt zijn en binnen korten tijd in de drie grootste gemeenten des Rijks, allereerst te Rotterdam, later te 's Gravenhage en te Amsterdam zullen bestaan.

De openbare slachthuizen worden noodzakelijk geacht, om de volgende redenen :

1°. *De verontreiniging van den bodem en van het water en de lucht met den afval van de door de stad verspreide slachterijen en daaraan verbonden inrichtingen moet voorkomen worden.*

De overtuiging, dat de zorg voor de openbare gezondheid dringend vordert, dat de bodem, het water en de lucht zooveel mogelijk bevrijd blijven van stoffen, die voor de gezondheid van den mensch nadeelig zijn, doet tal van maatregelen ten opzichte van fabrieken en bedrijven in werking treden. Onder de bedrijven, die zoodanige maatregelen noodzakelijk maken, moeten zeer zeker ook de te midden der bevolking verspreide slachterijen genoemd worden.

De gedeeltelijke afval van zoovele duizende dieren, die voortdurend in den bodem dringt en zoo gemakkelijk in bederf overgaat, wordt eene bron van ziekte. Het hierin gelegen gevaar is te grooter omdat de gevolgen zich meestal niet onmiddellijk en duidelijk openbaren en daardoor lichtelijk veel te gering geschat worden. En al mogen nu, juist om de laatstgemelde reden de eischen der openbare hygiëne in deze door sommigen voor overdreven gehouden worden, daarover zijn wel allen het eens, dat de last, die de slachterijen met hun aanhang aan de nabijwonenden veroorzaken, vooral in den zomer niet gering is.

2. *De Keuring van het slachtvee en van het vleesch moet zoodanig geschieden, dat zij een voldoende waarborg op-*

levert tegen de nadeelen die uit het gebruik van schadelijk vleesch ontstaan.

Dat het vleesch reeds tijdens het leven van het vee veranderingen ondergaan kan, die het als voedingsmiddel schadelijk, ja soms hoogst gevaarlijk maken, behoeft hier niet betoogd te worden. De hier ter stede bestaande keuring van vee en vleesch bewijst, dat men van de noodzakelijkheid van dezen gezondheidsmaatregel ten volle overtuigd is. En nu moge voor kleine plaatsen eene keuring zooals zij te Utrecht ingericht is zeer voldoende zijn, daarover zijne alle deskundigen het eens, dat althans voor grootere plaatsen eerst dan de vleeschkeuring aan den eisch kan beantwoorden, als al het slachtvee in één openbaar slachthuis (voor de grootste steden in enkele weinige slachthuizen) bijeengebracht en geslacht en vóór en na de slachting gekeurd wordt. Hier verkeerren slachtvee en vleesch voortdurend onder toezicht van deskundigen; en alleen een toezicht, onder deze omstandigheden uitgeoefend, kan den voldoende waarborg geven dien men van de vleeschkeuring verwacht. Aan tal van knoeierijen van zoogenaamde klein-slachters, vilders, enz. kan gemakkelijk een einde gemaakt worden, als private slachtplaatsen niet mogen bestaan. De keuring kan dan werkelijk zijn wat ze wezen moet. De keurmeesters kunnen dan namelijk op een geschikte plaats, gedurende een voldoende tijd hunne volle aandacht aan het onderzoek van het slachtvee en het vleesch wijden en behoeven niet voortdurend de stad te doorkruisen om eene uit den aard der zaak meer of minder vluchtige beschouwing van het geslachte vee te houden.

En aan de slachters wordt de gelegenheid ontnomen, die velen hunner niet ongebruikt laten, van namelijk zoodanige ziekelijke veranderingen, die eerst bij het slachten van vee zichtbaar worden en afkeuring noodig kunnen

maken, zoo goed mogelijk aan het oog der keurmeesters te onttrekken.

3°. Met de oprichting van een algemeen slachthuis kan tevens het vervoer van slachtvee door de straten zoo goed als geheel vervallen. Dit punt is wel is waar, bij de vorige vergeleken, van zeer ondergeschikt belang; toch mag het zeker niet onbelangrijk heeten. Aan het drijven, rijden en afladen van vee in de straten is niet alleen voor de bewoners last verbonden, maar, zooals menig geval reeds geleerd heeft, ook gevaar.

Punt 2. *Moet aan de oprichting van een abattoir noodzakelijk verbonden zijn het voorschrift van niet elders in de gemeente te slachten?*

Het antwoord op deze vraag kan niet twijfelachtig zijn. Hier geldt ten volle: wie het doel wil, wil de middelen. Acht men om de onder punt 1 vermelde redenen de oprichting van een openbaar slachthuis noodzakelijk, dan acht men het tevens noodig, dat de private slachtplaatsen ophouden te bestaan. Het zou geen zin hebben, eene inrichting als deze ter voldoening aan eene behoefte der volksgezondheid te maken, en dan geduldig af te wachten voor hoeveel of voor hoe weinig er gebruik van zou gemaakt worden. Immers, het zou zeer lang kunnen duren, eer de invloed van den sleur, van de gewoonte, en niet minder de eigenzin en de neiging tot verzet tegen nieuwe zaken, waarmede men zich om allerlei vermeende redenen niet vereenigen kan, zich hier gewonnen gaven.

Bovendien zou het ook voor vele gemeenten finantiëel ondoenlijk zijn, een algemeen slachthuis op te richten, zonder te kunnen rekenen op zekere inkomsten ter bestrijding van de kosten van aanleg en onderhoud.

Sedert de wetgever terecht begrepen heeft, dat de gemeente-besturen ten nutte van het algemeen de be-

voegdheid moeten hebben van aan sommige fabrieken en bedrijven eene bepaalde plaats in de gemeente aan te wijzen, en onder die bedrijven ook de slachterijen heeft opgenomen, is het voor de gemeenten eerst mogelijk geworden, van de oprichting van algemeene slachthuizen al de voordeelen te genieten, die deze inrichtingen in het algemeen belang kunnen opleveren.

Het algemeen slachthuis moet niet zijn een last voor de slachters; het behoeft dit ook niet te wezen. Het moet en kan zoodanig ingericht worden, dat het de uitoefening van hun bedrijf in vele opzichten zeer vergemakkelijkt en zelfs op den duur de kosten er van vermindert, althans niet verhoogt. Even als elders het geval geweest is, zal dan menig slachter spoedig met de nieuwe inrichting verzoend, ja ingenomen zijn. Voor anderen hunner, aan wie hunne eigen slachtplaatsen in sommige opzichten wellicht nog meer gemak opgeleverd hebben en de nieuwe regeling misschien tijdelijk eenig nadeel veroorzaakt, kan het geen onrecht heeten, dat bijzondere belangen moeten wijken, waar het algemeen belang dringend gebiedt.

Punt 3. *Hoedanig is (in algemeene trekken aan te geven) de inrichting het gevoeligst te maken?*

Voor eene stad als Utrecht is het wenschelijk, dat het eigenlijk slachthuis, waarin het vee gedood, opgehangen en van alle deelen, die niet als vleesch verkocht worden, ontdaan wordt, niet ééne slachthal zij, maar dat er een aantal *slachtkamers* bestaan. Zoodanige verdeeling van het slachthuis brengt mede, dat men de lokalen gemakkelijker naar omstandigheden en koeler en warmer kan houden, dat het er voor het vee rustiger toegaat dan in ééne groote ruimte en dat ook de er arbeidende personen minder aan last en gevaar blootgesteld zijn.

Tevens levert zij het groote gemak op, dat aan enkele

slachters of aan eenige hunner gezamenlijk, of wel aan particuliere vereenigingen, corporation of besturen, die eene private slachterij wenschen te drijven, slachtkamers voor hun uitsluitend gebruik verhuurd kunnen worden. De grootte van zulke slachtkamers loopt in verschillende slachthuizen zeer uiteen. Eene grootte van 40 M², waarbij op 4 × 8 M² slachtruimte voor 4 stuks vee gerekend wordt, schijnt echter overal ruim voldoende te zijn bevonden om dagelijks 4 runderen te slachten; zij zou des noods voldoende zijn om 4 runderen gelijktijdig of 8 runderen opvolgend te slachten en op te hangen.

Wanneer een aantal van zulke slachtkamers aan elkaar in twee everwijdige rijen gebouwd worden, op een onderlingen afstand van 8 M., krijgt men tussehen beide gebouwen eene ruimte, die als overdekten gang ingericht dient te worden. Deze ruimte of *slachtgang* verbindt dan de beide rijen slachtkamers tot een geheel, het eigenlijk slachthuis.

De slachtgang geeft tot alle slachtkamers toegang en biedt tevens de geschikte gelegenheid aan om het kleine vee, namelijk kalveren, schapen en geiten te slachten, voor zoover dit niet in de slachtkamers geschiedt. Deze inrichting van het gebouw maakt het bouwen van afzonderlijke slachtkamers voor klein vee in elk geval geheel overbodig.

Alle slachtkamers bezitten tegenover de deur, die naar den slachtgang voert, eene buitendeur, die voor den toegang van het slachtvee (zie punt 4) en den uitvoer van het geslochte vee bestemd is. Deze buitendeuren komen uit onder een doorlopend afdak, zoodat het vleesch zonder beregend te worden van uit de slachtkamer opgeladen kan worden.

Afgescheiden van dit hoofdgebouw dient een afzonderlijk *slachthuis voor varkens* te bestaan, waarin de noodige

broeiketels en tafels zich bevinden en het geheel zoodanig ingericht is, dat de dieren met het meeste gemak in en uit de ketels en op de tafels geheschen en verder opgehangen kunnen worden.

Alle slachtlokalen moeten goed verlicht zijn en goed gelucht kunnen worden. De vloeren moeten waterdicht en hellend en de muren tot op zekere hoogte zoodanig bekleed zijn, dat geene stoffen er indringen en al het aanklevende vuil gemakkelijk te verwijderen is. In alle lokalen moet steeds overvloed van water beschikbaar zijn, dat uit een groot reservoir met geleiding aangevoerd wordt. Deze overvloed is ten allen tijde noodig, òn voor het zindelijk houden van vloer en wanden, òn voor het onderhouden van frissche en koele lucht, òn ten gebruike bij het slachten.

De afval en het vuil, die niet in de slachtlokalen verzameld worden, worden met het wasch- en spoelwater door de in de vloeren aanvangende afvoerkanalen verwijderd.

Hoe met de aldus afgevoerde stoffen verder te handelen, daarover loopen de meeningen zeer uiteen; dit moet trouwens naar verschillende plaatselijke omstandigheden geregeld worden.

Al de slachtlokalen moeten natuurlijk voorzien zijn van de noodige inrichtingen en gereedschappen, zooals tafels, kranen, windassen of takels, haken, kettingen, touwen, ketels, troggen, ringen in vloer en muren, enz.

IJskelders, waarvan men in verschillende steden zoo groote verwachting gehad heeft, zijn bijna nergens noodig bevonden, en bijna overal waar zij waren, op den duur in onbruik geraakt. Voor groote vleeschwinkels kunnen zij zeer gewenscht zijn; in het slachthuis zijn zij, hier ter stede althans, zeer goed te missen.

Behalve de slachtlokalen, de stallen (zie punt 4), de

woningen der ambtenaren (zie punt 6), zijn lokalen noodig, *penslokalen* enz. geheeten, waar de zuivering der ingewanden, die in geen geval in de slachtkamers en den slachtgang geschieden mag, plaats heeft. Deze ruimten moeten geheel afgescheiden liggen van het eigenlijke slachthuis en van overvloedigen wateraanvoer, benevens de noodige waschtroggen enz. voorzien zijn. De ingewanden worden, na afloop van het onderzoek der inspecteurs of keurmeesters, onmiddellijk op kleine wagens er heen gebracht en moeten er ook onmiddellijk gereinigd worden.

Voor de varkensslachterij zijn afzonderlijke penslokalen noodig, in onmiddellijke aansluiting met de slachtlokalen.

De mest en ander afval worden in, nabij de penslokalen liggende ruimten in vergaarbakken verzameld en op bepaalde tijden verwijderd.

Bovendien kan het niet anders dan zeer nuttig heeten, als ook aan andere bedrijven, die met de slachterij in nauw verband staan, waarvan de verwijdering uit de stad voor het minst zeer wenschelijk moet geacht worden, op of nabij het terrein van het slachthuis eene plaats moet aangewezen worden. Aldus de talksmelterijen, lijnziederijen en dergelijke.

Punt 4. *Moeten aan de inrichting stalling van vee en afslag van vleesch verbonden zijn?*

Veestallen zijn aan het slachthuis dringend noodig. Het meest doelmatig zal het zijn, als de stallen voor runderen, kalveren en schapen zich aan weerszijden van het gebouw bevinden waarin dit vee geslacht wordt, op eenigen afstand van en evenwijdig aan de twee rijen slachtkamers.

Het wordt dan regelrecht uit de stallen naar de slachtkamers gevoerd, die te dien einde, zooals reeds onder punt 3 vermeld werd, alle eene buitendeur hebben tegen-

over de stallen. Boven de verschillende stalafdeelingen moeten zich afgesloten ruimten bevinden tot berging van veevoeder, zoodat de slachters hun aangevoerd vee met het meeste gemak kunnen opstallen.

De *varkensstallen* dienen nabij het varkensslachthuis te staan.

In elk der beide bovengenoemde groote stalgebouwen moet zich eene ruimte bevinden, die tot keurkamer bestemd is, en waarin het vee, bij slecht weder of wanneer een nauwkeurig onderzoek dit noodig maakt, de keuring ondergaat.

Behalve de gewone stallen dienen er, op behoorlijken afstand van deze, afgescheiden stallen te zijn voor vee, dat wegens eene besmettelijke ziekte, waaraan het lijdt of verdacht wordt te lijden, afgezonderd moet worden.

Voor de slachting van zoodanig vee dient aan deze stallen een klein slachtlokaal onmiddelijk verbonden te zijn.

Afslag van vleesch behoeft niet aan het slachthuis plaats te hebben; maar doet zich daaraan werkelijk behoefte gevoelen, dan is er natuurlijk niets tegen deze zaak toe te laten en voor het publiek zoo geschikt mogelijk in te richten. Over het geheel zou het een niet gerechtvaardigde last voor de ingezetenen moeten heeten, als de verkoop van vleesch enkel in bepaalde lokalen of hallen mocht plaats hebben. De vleeschwinkels blijven bestaan, maar onder toezicht van de inspecteurs of keurmeesters van het slachthuis.

Wel moet het slachthuis tevens de plaats zijn, waar alle vleesch en alle bereidingen van vleesch gekeurd worden, die van buiten worden ingevoerd.

Uitgesloten van het slachthuis en zijn terrein moet de *paardenslagterij* blijven, waaraan zoo noodig een bepaalde standplaats onder bepaalde voorwaarden aangewezen zou

kunnen worden en die in elk geval onder toezicht der inspecteurs of keurmeesters van het slachthuis staat.

Punt 5. *Op welke grootte is de eerste aanleg te maken en op welk terrein of terreinen?*

a. *De grootte.* De volgende cijfers geven inlichting aangaande het aantal dieren, die hier ter stede geslacht worden:

	In de 8 jaren 1867-74 door elkaar genomen per jaar:	In 1875.
Runderen	3528	3960
Kalveren	3476	3444
Varkens	5034	6028
Schapen en geiten . . .	1638	1039

Deze totaalcijfers zijn echter lang niet gelijkelijk over de maanden en dagen van het jaar verdeeld.

Door grootslachters worden geslacht:

Runderen tot 10 per week, tot 3 op één dag.

Kalveren „ 16 „ „ tot 4 „ „ „

Door slachters worden geslacht:

Nuchtere kalveren tot 20 per week, tot 10 op één dag.

Varkens „ 12 „ „ tot 4 „ „ „

Schapen en geiten tot 4 „ „ „

(NB. Voor uitvoer naar Engeland worden schapen tot 30 op één dag geslacht.)

Door de gezamenlijke slachters worden hier ter stede op één dag hoogstens geslacht:

25 Runderen.

22 Kalveren.

5 Schapen en geiten (de voor uitvoer bestemde schapen niet mede gerekend).

30 Varkens.

Met het oog op de bovenstaande opgaven en op de sterke uitbreiding die de stad voortdurend ondergaat, schijnt een getal van 8 van de bovengenoemde slachtkamers voor rundvee reeds bij den eersten aanleg bepaald noodig te zijn. Het eigenlijk *slachthuis* zou dan bestaan uit 2 gebouwen, die elk een rij van 4 slachtkamers vormen en door een ruimen, overdekten slachtgang, voor het slachten van klein vee bestemd, met elkaâr tot een geheel verbonden zijn. Daarbij komen dan de noodige stallen, het varkensslachthuis met de varkensstallen, de lokalen voor ziek en verdacht vee, de penslokalen met de vergaarplaatsen voor mest en ander afval, een lokaal tot tijdelijke berging en afsluiting van afgekeurd vleesch; bovendien de woning van den directeur, de woningen voor den opzichter en den portier en het kantoor der keurmeesters met een kamer voor de Commissie van toezicht. Tusschen deze gebouwen het noodige vrije terrein met boombeplanting.

b. Het terrein. Het slachthuis behoort in elk geval aan de grens der stad te liggen. Het in de bebouwde kom der gemeente te plaatsen, waarvan voorbeelden bestaan, is in strijd met de eerste eischen der openbare gezondheidsregeling. In alle opzichten, namelijk én voor de zindelijkheid, én voor den aanvoer en afvoer respectievelijk van water en vuil, én ten opzichte van het verkeer op straat is de bovengenoemde plaatsing dringend noodzakelijk. De verwijdering van het spoorwegstation waar slachtvee hoofdzakelijk aangevoerd wordt, is geen overwegend bezwaar; kan het echter gevonden worden,

dat bij eene overigens geschikte ligging die afstand niet groot is, dan is dit zeer aan te bevelen.

Van het grootste belang daarentegen is de keuze van het terrein ten opzichte van het stroomend water.

Kan de inrichting niet zoodanig gemaakt worden, dat al het in de slachthuizen gebruikte water met het daarmede vermengde vuil en afval in vergaarbakken verzameld en van daar vervoerd wordt, en wel met zoodanige regeling, dat deze wijze van handelen blijvend verzekerd is, dan is het volstrekt noodig, dat het slachthuis zich ten opzichte van het stroomend water beneden de stad bevindt. Te Utrecht zal bijgevolg voor dit geval de westzijde der stad zich het meest aanbevelen.

Punt 6. *Kan een matig tarief de kosten van oprichting en exploitatie dekken?*

De kosten van oprichting, zij 't slechts bij benadering, aangegeven ligt buiten onze bevoegdheid. Van verschillende abattoirs in het buitenland zijn die kosten wel is waar bekend; maar er zijn zoo tal van omstandigheden, die daarbij voor verschillende steden tot bijzondere uitkomsten geleid hebben, dat uit die kennis geen gemiddeld cijfer is optemaken.

De exploitatiekosten omvatten het onderhoud der gebouwen en gereedschappen, de brandstoffen voor de varkensslachterij en de penslokalen en voor de machine voor den wateraanvoer, de verlichting, alsmede de tractementen der ambtenaren.

Als ambtenaren zullen onmisbaar zijn: een directeur, zijnde gediplomeerd veearts, die tevens stadsveearts en hoofdkeurmeester is en het algemeen toezicht over den geheelen dienst van het slachthuis heeft, met vrije woning op het terrein;

twee inspecteurs of keurmeesters, die beide naast den

directeur met de keuring van het vee en vleesch en met onderdeelen van het toezicht aan het slachthuis belast zijn, maar van wie bovendien beurtelings de een meer bepaaldelijk de dagelijksche administratie der keuringswerkzaamheden voert, en de ander het toezicht uitoefent op de vleeschwinkels enz. in de stad, benevens op de paarden-slachterij;

een opzichter en een portier, beide met vrije woning op het terrein; voorts de noodige knechts.

Bij zoodanige regeling vervallen niet alleen de thans bestaande drie keurmeesters, maar bovendien de betrekkingen van stadsveearts en van inspecteurs van het vee en vleesch.

De exploitatiekosten vormen met de renten voor de kosten van aanleg zeker geen gering bedrag. Eene globale raming der inkomsten zal echter doen zien, dat de kosten van aanleg en exploitatie wel verbazend hoog zouden moeten loopen, zullen zij niet door de inkomsten althans voor een goed deel gedekt worden, zonder dat men daartoe het tarief der slachtgelden onmatig hoog behoeft te stellen. In het buitenland zijn dan ook tal van slachthuizen, die, ofschoon van gemeentewege opgericht en beheerd, niet alleen de kosten van aanleg en exploitatie dekken maar bovendien nog vrij aanzienlijke baten opleveren.

Het bedrag der slachtgelden is in de slachthuizen in het buitenland zeer verschillend. Dit is trouwens niet anders te verwachten, als men bedenkt, dat het in sommige slachthuizen er om te doen is zeer winstgevend te exploiteeren en daarbij niet alleen de renten van het kapitaal van aanleg en de exploitatiekosten te dekken, maar ook nog voor het uitkeeren van dividenden en voor amortisatie te zorgen, terwijl voor andere slachthuizen het hoofddoel der exploitatie is, zonder eenig geldelijk voor-

deel, enkel en zoo goed mogelijk ten nutte der volksgezondheid werkzaam te zijn. Het spreekt van zelf, dat wij geheel en al de laatste zienswijze toegedaan zijn.

Bij eene inrichting van het slachthuis, die den slachters de uitoefening van hun bedrijf in alle opzichten zoo gemakkelijk mogelijk maakt en derhalve zoo min mogelijk weerzin wekt, achten wij het derhalve noodig, dat de slachtgelden zoodanig geregeld worden, dat de opbrengst van het slachthuis in elk geval niet meer bedraagt dan de rente van het kapitaal van aanleg en de kosten van onderhoud en exploitatie.

Nu reeds een maatstaf ten deze aan te geven is ondoenlijk. De volgende berekening, waarbij de slachtgelden — met inbegrip van de thans betaald wordende keurloonen — zeker niet te hoog zijn gesteld, is derhalve slechts als eene zeer globale raming der inkomsten van het slachthuis te beschouwen:

4000 runderen	à f 1 50 . . .	f 6000.—
3500 kalveren	„ - 0.60 . . .	- 2100.—
6000 varkens	„ - 0.75 . . .	- 4500.—
1000 schapen en geiten	„ - 0.40 . . .	- 400.—
	Per jaar, totaal . . .	f 13000.—

De opbrengst van den afval en den mest blijft hier buiten rekening; zij zal echter bij verpachting eene niet onbeduidende bate opleveren.

Utrecht, 29 November 1876.

De Commissie van toezicht op het
vee en vleesch te Utrecht,

Namens de Commissie,

(w. g.) A. W. H. WIRTZ,

Rapporteur.

Bijlage II.

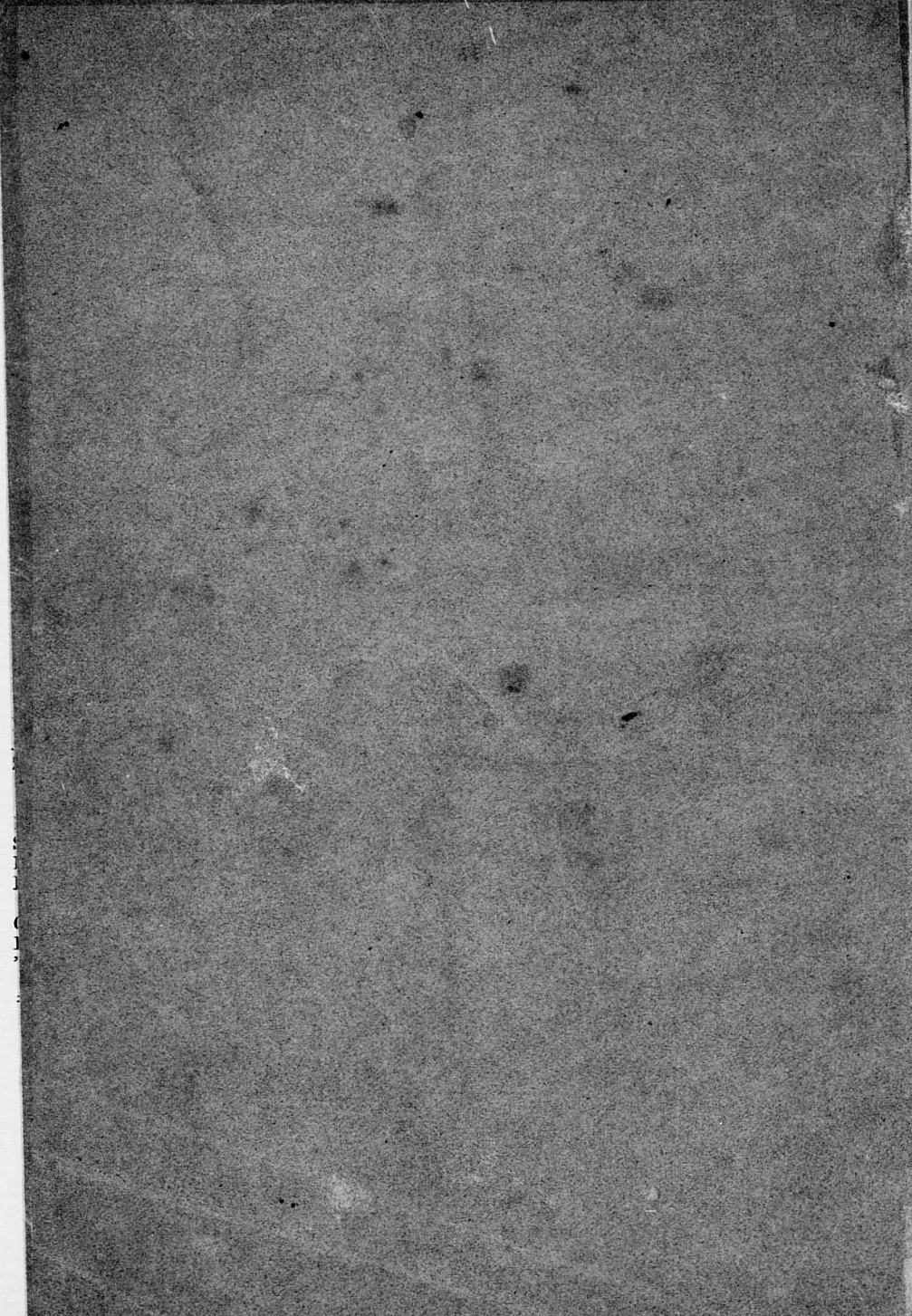
SLACHTHUIZEN.

PLAATSEN.	Inwo- ners.	Inrichting.	Geslachte Dieren.	Rentabiliteit.	SLACHT-TARIEF.				
					Runderen	Koeien.	Kalveren.	Varkens.	Schape.
Hamburg	180,000	Algemeen lokaal.	60,000	Kosten gedekt.	f 0,43	"	0,13	0,13	0,0
Gent	120,000	Slachtkamers.	40,000	7 pct. rente.	- 1.	"	0,50	0,50	0,3
Brussel	240,000	Slachtkamer.	90,000	20 " "	- 2,96	1,92	0,96	0,96	0,3
Parijs (4 slachth.).	1700 000	Cellen en gemeensch lokaal voor varkens- slachterij.	1675,000	10 " "	1/2 Ct. per kilo.	"	1/2 ct.	1/2 ct.	1/2 ct.
Edimburg	170,000	Idem.	150,268	Klein saldo.	- 0,30 of - 0,60	"	0,15 en 0,30	0,15 en 0,30	0,1
Glasgow	395,000	Idem.	192,000	" "	- 0,60	"	0,22	0,22	0,1
Leith	35,000	Idem.	32,000	Klein deficit.	- 0,60 en - 0,30	"	0,30 en 0,15	0,30 en 0,15	0,1
Versailles	42,000	Idem.	41,000	8 pct rente.	- 2,25	1,54	0,72	0,96	0,3
Rouaan	106,000	Slachtkamers.	49,000	10 " "	- 2,55	"	0,74	0,98	0,1
Lyon 2 (slachth.).	320,000	Cellen en gemeensch lokaal voor varkens- slachterij.	360,000	10 " "	- 2,55	"	0,40	0,98	0,1
Marseille	260,000	Idem.	528,000	18 " "	- 1,68	"	0,58	0,96	0,1
Milaan	296,000	Idem.	69,000	6 " "	- 1,47	1,05	0,63	1,15	0,3
Weenen (2 slachth.)	578,000	Slachtkamer.	107,000	2 " "	- 0,84	"	"	"	"
Munchen (5 slachth)	180,000	Gemeensch. lokaal.	56 000	Geen rente.	"	"	"	"	"
Augsburg	47,000	Idem.	60,000	28 pct. "	- 1,74	0,75	0,17	0,57	0,1
Zurich	20,000	Idem.	18,000	Verlies.	per paar 2 40 en 96	"	"	"	"
Bazel	40,000	Idem.	13,000	Geen rente.	f 0,27	"	0,06	0,07 ⁵	0,0
Stutgard	50,000	Idem.	74,000	" "	- 1,02	"	0,51	0,76	0,5
Nurenberg	63,000	Idem.	10,000	" "	"	"	"	"	"
Leipzig	80,000	Idem.	18,500	" "	per paar f 1,62	"	"	"	"
Genève	42,000	Slachtkamers.	"	Kosten gedekt.	- 2,50	"	0,60	1,25	0,3
Liegnitz	25,000	Idem.	"	" "	- 1,20	"	0,18	0,48	0,1
's Bosch	25,000	Gemeensch. lokaal.	"	Klein saldo.	- 0,25	"	0,15	0,20	0,1

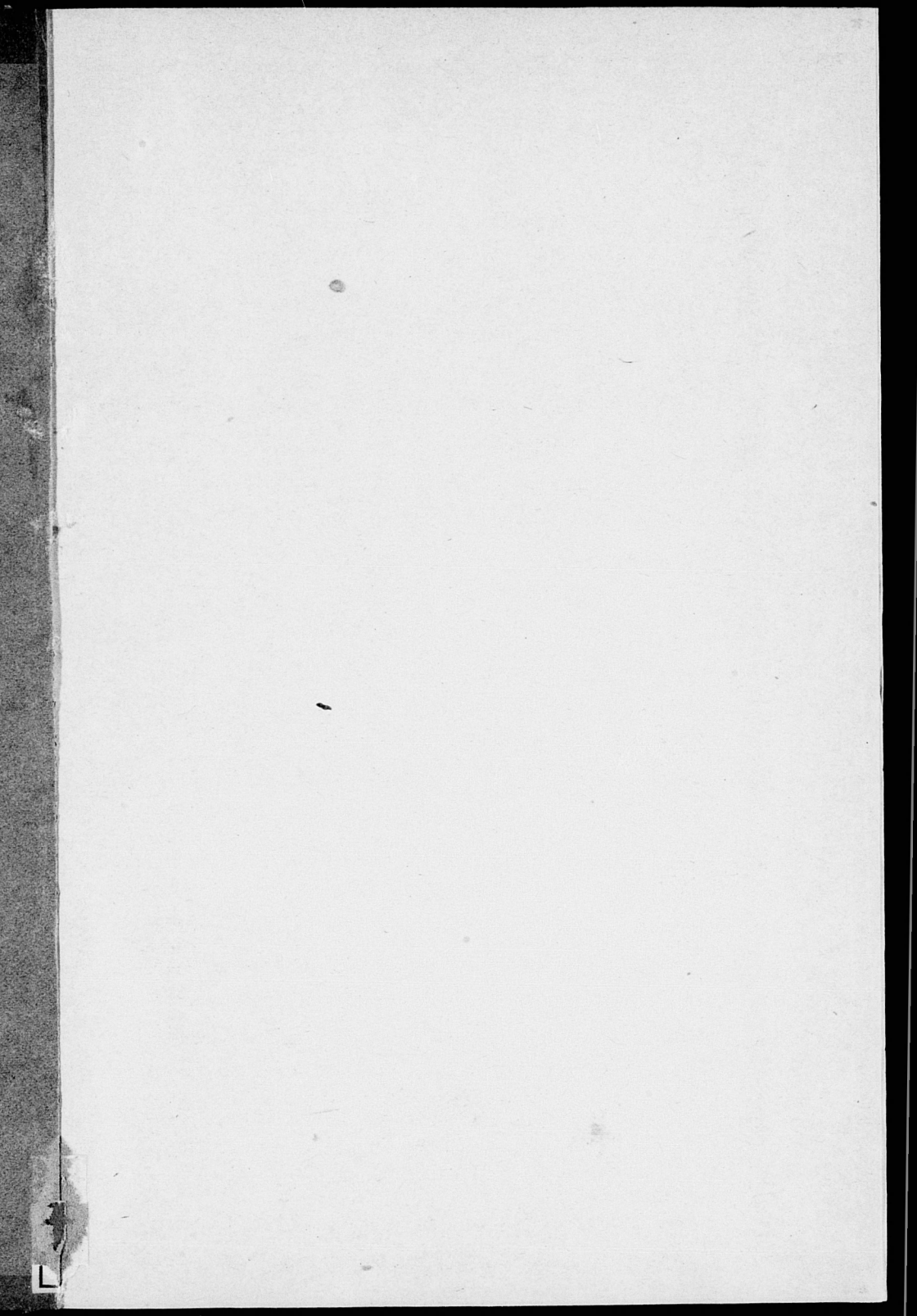
. .

Schaben.

3	0,0
0	0,3
6	0,3
t.	1/4
5	0,1
0	
2	0,1
0	0,3
a	ea
5	0,0
6	0,3
8	0,1
8	0,1
6	0,1
5	0,3
"	"
"	"
57	0,1
"	"
"	"
7 ⁵	0,0
76	0,5
"	"
"	"
25	0,3
48	0,1
20	0,1

1907064

